

Datum

2023-04-13

Vår referens

Jenny Lindvall

Utvecklingssamordnare

jenny.lindvall2@malm.se

Tjänsteskrivelse

Ärende väckt av Vänsterpartiet - Granska rapporten "Tillsyn av SiS särskilda ungdomshem 2021-2022 Redovisning av regeringsuppdrag S2021/03345" ASN-2023-3276

Sammanfattning

Marek Lakatos (V) har i ett nämndinitiativ uppmärksammat en rapport från Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Nämnden har 23-02-23 beslutat att förvaltningen ska bereda ärendet.

IVO har inom ramen för ett regeringsuppdrag genomfört förstärkt tillsyn av Statens institutionsstyrelses (SiS) särskilda ungdomshem där flickor vårdas. IVO har särskilt fokuserat på användningen av avskiljning som är en av de särskilda befogenheter som SiS har. Tillsynen har visat brister i samtliga SiS verksamheter där flickor vårdas. Många av de brister som IVO påtalade var redan kända genom tidigare tillsyner och andra aktörers granskningar.

Förekomsten av brister och användning av otillåtna medel varierar mellan ungdomshemmen. I rapporten lyfter IVO fram att ungdomshem med hög personaltäthet, erfaren personal och låg personalomsättning har färre avskiljningar. IVO planerar att under 2023 fortsätta följa upp identifierade brister.

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen (ASF) säkerställer att placerade barn och ungdomar inte far illa bland annat genom regelbunden telefonkontakt med ungdomarna och genom fysisk och digital uppföljning av vården. ASF deltar i två forum för samverkans med SiS om utveckling och kvalitetsfrågor samt om kösituationen och behov av vårdkedjor.

Regeringen har i sitt regleringsbrev för 2023 beslutat om mål och återrapporteringskrav för SiS. Bland annat ska SiS analysera och bedöma utvecklingen av användningen av särskilda befogenheter minst fem år tillbaka i tiden.

Utredningen *Barn och unga i samhällets vård* ska i oktober 2023 lämna förslag på hur kvaliteten i vården av barn och unga som placeras utanför det egna hemmet kan säkerställas. Representer från arbetsmarknads- och socialförvaltningen i Malmö har bjudits in och deltagit i workshops som utredningen anordnat och då bidragit med perspektiv, kunskap och erfarenheter av vården av placerade barn.

Förslag till beslut

Arbetsmarknads- och socialnämnden föreslås besluta

1. Arbetsmarknads- och socialnämnden anser nämndinitiativet vara besvarat med vad som framförs i ärendet.

Beslutsunderlag

- Nämndinitiativ Vänsterpartiet 2023-02-20
- Protokollsutdrag §75 Ärende väckt av Vänsterpartiet - Granska rapporten "Tillsyn av SiS särskilda ungdomshem 2021-2022 Redovisning av regeringsuppdrag S2021/03345"
- Rapport från Inspektionen för vård och omsorg - Tillsyn av SiS särskilda ungdomshem
- G-Tjänsteskrivelse-ärende väckt av Vänsterpartiet-granska rapport om tillsyn av SiS

Beslutsplanering

Arbetsmarknads- och socialnämnden 2023-02-23

ASN beredning 2023-04-05

Arbetsmarknads- och socialnämndens arbetsutskott 2023-04-12

Arbetsmarknads- och socialnämnden 2023-04-26

Beslutet skickas till

Avdelningschef IFO utredning

Ärendet**Bakgrund**

Vänsterpartiet har uppmärksammat en rapport från tillsynsmyndigheten IVO i ett nämndinitiativ 2023-02-20. IVO har genomfört en förstärkt tillsyn av SiS särskilda ungdomshem där flickor vårdas. IVO har funnit allvarliga brister på samtliga tolv ungdomshem där flickor placeras.

Med anledning av rapporten har Vänsterpartiet yrkat att arbetsmarknads- och socialnämnden ger förvaltningen i uppdrag:

- att granska rapporten *"Tillsyn av SiS särskilda ungdomshem 2021–2022 Redovisning av regeringsuppdrag S2021/03345"* och återkomma till arbetsmarknad- och socialnämnden hur förvaltningen arbetar med frågan att säkerställa att Malmös barn och unga, med särskilt fokus på flickor, inte utsätts för missförhållanden på SiS.
- att ge förvaltningen i uppdrag att bjuda in socialtjänstminister, Camilla Waltersson Grönvall (M) och Generaldirektör för Statens institutionsstyrelses (SiS) Elisabet Åbjörnsson Hollmark till arbetsmarknad- och socialnämnden för ett dialog- och diskussionsmöte

Arbetsmarknads- och socialnämnden beslutade 23-02-23 att överlämna ärendet till arbetsmarknads- och socialförvaltningen för skyndsam beredning.

Förvaltningen ser allvarligt på uppgifterna i rapporten *"Tillsyn av särskilda ungdomshem"* som IVO

har sammanställt och ger nedan en återkoppling till nämnden om hur förvaltningen arbetar med uppföljning av barn och unga som är placerade på SiS särskilda ungdomshem.

Kommunens ansvar

Kommunernas socialnämnder ansvarar för att uppmärksamma och utreda barn och ungas situation och behov. Socialtjänsten arbetar med utgångspunkten att de insatser som behövs ska ges frivilligt i samarbete med ungdomen och familjen.

Om ett barn eller ungdom har så stora problem att det är nödvändigt med tvångsvård ansöker socialnämnden om detta hos förvaltningsrätten. SiS ansvarar för att placera barnet eller den unge på ett ungdomshem som har ledig plats och som passar den unges behov. Socialnämnden ska noga följa vården. Det innebär bland annat att socialnämnden ska göra regelbundna personliga besök i hemmet den unge vistas i och ha enskilda samtal med den unge.

ASF säkerställer att de placerade barnen och ungdomarna inte far illa bland annat genom telefonsamtal med ungdomarna, besök på institutionen samt genom regelbunden uppföljning av vården.

Socialekreterarna har telefonkontakt med ungdomarna varje eller varannan vecka, de flesta ungdomar vill ha en tät kontakt med sin socialekreterare. I samtalen framkommer önskemål om hemresor, kläder, kontakter med vänner men även om ungdomarna inte trivs och orsakerna till det. Socialekreteraren strävar efter att ta reda på om ungdomen har någon vuxen på avdelningen som hen kan prata med och anförtra sig åt.

En god relation mellan ungdomen och socialekreteraren är grunden för om ungdomarna berättar när något inte är bra. Socialekreteraren behöver känna ungdomen och kunna sätta ungdomens uppgifter i ett sammanhang vilket är möjligt när det finns en god relation.

Vården följs upp varannan månad, genom fysiska besök på SiS-avdelningen varannan gång och genom digitalt möte varannan gång. Ungdomarna erbjuds alltid ett enskilt samtal med sin socialekreterare vid dessa tillfällen.

Om ASF får information om misstankar om missförhållanden tar socialekreteraren omedelbart kontakt med verksamhetschef på SiS för dialog om hur missförhållandet ska upphöra och ungdomens situation förbättras. Det har hänt att ungdomar har berättat om missförhållanden på SiS för sin socialekreterare, ASF har då omedelbart agerat.

SiS ska informera socialtjänsten när de har använt en tvångsåtgärd mot en ungdom. Oftast får ASF information om detta dagen efter ett beslut om tvångsåtgärd men det händer att ASF får information senare.

ASF deltar i två forum för samverkan med SiS. Det ena äger rum en till två gånger per termin. SiS bjuder in och informerar om relevanta områden, till exempel skola, utvecklingsprojekt på SiS eller andra kvalitetsfrågor. Kommunerna som deltar kan väcka frågor vid detta tillfälle, till exempel om information vid beslut om särskilda befogenheter.

Det andra har fokus på kösituationen på SiS och på hur SiS arbetar med ungdomar som de bedömer vara färdigbehandlade. Utöver Malmö deltar bland annat Stockholm och Göteborg. Det pågår en dialog om hur vårdkedjan fungerar för ungdomar som har behov av vård på SiS.

Kommunerna ser ett behov av att utveckla vårdkedjor där vårdformerna kan variera. Ungdomar har behov av vård, inte bara på låsta avdelningar, utan även i öppnare former i samarbete med andra aktörer till exempel privata HVB. SiS lyssnar in kommunernas behov och arbetet är pågående.

IVO:s rapport

IVO har inom ramen för ett regeringsuppdrag genomfört förstärkt tillsyn av SiS särskilda ungdomshem där flickor vårdas. IVO har särskilt fokuserat på användningen av avskiljning som är en av de särskilda befogenheter som SiS har.

SiS har i återkommande fall har använt sina befogenheter på ett otillåtet sätt, det gäller särskilt befogenheten att hålla barn och unga avskilda. Den unge får vara avskild den tid som är oundgängligen nödvändigt och inte längre än fyra timmar i följd. Antalet avskiljningar har ökat över tid för båda könen och särskilt för flickor. Flickor avskiljs oftare än pojkar och avskiljningarna vid ett ungdomshem ökar när flickorna, särskilt om de är yngre, blir fler.

IVO:s tillsyn har visat omfattande brister och missförhållanden i samtliga SiS verksamheter där flickor vårdas. Bristerna handlade i många fall om missförhållanden med påverkan på placerade barns trygghet och säkerhet. Många av de brister som IVO påtalade var redan kända genom tidigare tillsyner och andra aktörers granskningar.

Förekomsten av brister och användning av otillåtna medel varierar mellan ungdomshemmen. I rapporten lyfter IVO fram att ungdomshem med hög personaltäthet, erfaren personal och låg personalomsättning har färre avskiljningar.

SiS har gjort flera åtgärder för att förbättra verksamheten och särskilt vården av flickor. Under 2021 genomfördes en satsning på färre platser på avdelningar för skolpliktiga barn. SiS har även öppnat fler förstärkta avdelningar som ska ha förmåga att möta barn och unga med komplexa behov. I mars 2022 reviderade SiS sin riktlinje om den särskilda befogenheten avskiljning och förtydligade när beslut om avskiljning ska fattas.

IVO planerar att under 2023 fortsätta följa upp identifierade brister. IVO planerar också att ha ett särskilt fokus på att följa upp barn och ungas våldsutsatthet samt hur SiS förebygger och hanterar sexuella övergrepp.

Om SiS

SiS är den myndighet som ansvarar för tvångsvård och behandling av ungdomar med allvarliga psykosociala problem och vuxna med missbruksproblem.

SiS har 21 särskilda ungdomshem med ca 730 platser för akut-, utrednings- och behandlingsplacering. De flesta platserna är låsbara. SiS har även avdelningar där ungdomar som är dömda till sluten ungdomsvård avtjänar sitt straff.

De särskilda ungdomshemmen skiljer sig från andra former av ingripande insatser för barn och unga, (familjehem, HVB och stödboende) eftersom personalen på de särskilda ungdomshemmen har särskilda befogenheter för de som är placerade med stöd av 3 § LVU eller sluten ungdomsvård.

De särskilda befogenheterna är bland annat besöksförbud, rumsvisitation, kroppsvisitation, vård

i enskildhet och avskiljning vilken är den befogenhet som IVO har granskat.

De särskilda befogenheterna får endast användas om de står i rimlig proportion till syftet med åtgärden och mindre ingripande åtgärder inte är tillräckliga.

Flera instanser i samhället har de senaste åren uppmärksammat och granskat vården på SiS. Bland annat har Justitieombudsmannen (JO) granskat SiS särskilda ungdomshem och riktat kritik om hur SiS använder tvångsåtgärder, (JO dnr O 12-2021 och JO 2020/21 s. 489).

Statskontoret har konstaterat att det finns variationer i hur institutionerna bedriver verksamheten och SiS har svårt att erbjuda vård som är anpassad efter alla de målgrupper som kommer till myndigheten. Det gäller exempelvis vid svår psykiatrisk problematik. Flickor får också en i vissa delar sämre vård än pojkar. (Statskontorets myndighetsanalys av SiS 2020:7).

Regeringen har i sitt regleringsbrev för 2023 beslutat om mål och återrapporteringskrav för SiS. Bland annat ska SiS analysera och bedöma utvecklingen av användningen av särskilda befogenheter minst fem år tillbaka i tiden. SiS ska vidare analysera och bedöma resultatet av myndighetens arbete för att höja kompetensen hos de anställda. De ska också rapportera resultaten av de åtgärder SiS vidtagit för att tillgodose behovet av en trygg miljö för de som vårdas och för personalen. (Regleringsbrev för 2023 S2022/04810)

Utredningen *Barn och unga i samhällets vård* ska lämna förslag på hur kvaliteten i vården av barn och unga som placeras utanför det egna hemmet kan säkerställas (direktiv 2021:84). Utredningen ska analysera och föreslå hur kunskapen om kvaliteten i vården kan öka lokalt och nationellt. Den ska också föreslå lämpliga åtgärder eller författningsändringar. Utredningen ska slutredovisas i oktober 2023.

Utredningen har anordnat workshops där samtliga aktörer som finns runt placerade barn har deltagit, bland annat familjehem, institutioner, socialtjänst, skolans elevhälsa, hälso- och sjukvård samt tandvård. Aktörer har delat med sig av perspektiv, kunskaper och erfarenheter. Representanter från arbetsmarknads- och socialförvaltningen i Malmö har bjudits in och deltagit vid dessa tillfällen.

Det pågår också en utredning som gör en översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för lagöverträdare under 18 år. En del i denna utredning är att lämna förslag på vilken myndighet som är bäst lämpad att ansvara för verkställigheten av frihetsberövande påföljder för ungdomar. Utredningen ska senast i augusti 2023 lämna förslag på om SiS fortsatt ska ansvara för påföljder eller om Kriminalvården ska ha detta ansvar, (direktiv 2021:99).

Förvaltningens övervägande

Förvaltningen lämnar frågan om inbjudan av socialtjänstministern och SiS generaldirektör utan ställningstagande.

Konsekvenser för barn

Tvångsvård och vård i låsbara former är ett stort ingrepp i ett barns liv. Det är av stor vikt att samhällets alla aktörer säkerställer att barns trygghet och rättssäkerhet tillgodoses.

Aktuell rapport belyser att det finns brister i tvångsvården. Rapporten bidrar till förvaltningens kontinuerliga arbete med att utveckla uppföljningen av vården för dessa barn.

Konsekvenser för jämställdhet

Aktuell rapport visar på skillnader i tillämpningen av särskilda befogenheter för flickor och pojkar. Kunskapen om skillnaderna bidrar till förvaltningens kontinuerliga utveckling av uppföljningen av vården för dessa barn.

Konsekvenser ur ekonomiskt perspektiv

Aktuell rapport bedöms inte ha några konsekvenser ur ekonomiskt perspektiv.

Ansvariga

Madeleine Moberg Enhetschef

Britt-Marie Pettersson Förvaltningschef